УДК 342.951:631.95(477)
DOI https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.5-2.18

НОВАК Н.П.

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬЩІ, СЛОВАЧЧИНИ ТА ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

INTERNATIONAL ASPECTS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF ORGANIC PRODUCTS ON THE EXAMPLE OF POLAND, SLOVAKIA AND THE CZECH REPUBLIC

Актуальність статті полягає у тому, що основний вектор діяльності кожної держави – забезпечити необхідні умови для проживання свого народу. Від охорони довкілля, збереження й відтворення якості та родючості ґрунтів, уживання якісних продуктів харчування залежать здоров'я і довголіття нації, тому майже вся європейська спільнота переходить на вживання саме органічної продукції. Українське суспільство з урахуванням досвіду сусідніх держав повинно розробити та чітко дотримуватися основних європейських принципів щодо виробництва та обігу органічної продукції. Мета статті полягає у тому, щоб на основі аналізу європейського законодавства дослідити адміністративно-правове забезпечення виробництва органічної продукції в Україні та визначити його основні аспекти. З'ясовано, що правовою основою розвитку органічної продукції у Словаччині є Закон «Про органічне землеробство в Словаччині». Як і у Польщі, діє Національний план дій розвитку екологічного сільського господарства на період до 2020 р., де особлива роль визначена та спрямована на підтримання логотипа eko poľnohospodárstvo. Зазначено, що органічне землеробство – це екологічно чиста система, яка націлена на стійку агроекосистему, яка використовує переважно місцеві та відновлювані ресурси, екологічно чисті технології та практики, що мінімізують екологічну шкоду. Система розуміється як єдиний і живий організм, прикладом якого є природа, з якою фермер гармонійно співпрацює та поважає її природні закони та межі. У статті визначено основні міжнародні аспекти адміністративно-правового забезпечення органічної продукції, визначено, що розвиток органічного виробництва у Польщі, Словаччині та Чеській Республіці, як і в Україні, має невелику історію, але в усіх країнах різні підходи з урахуванням національних пріоритетів, однак усі мають спільну єдину мету – збереження екології, забезпечення необхідними якісними продуктами населення для збереження генофонду держави. Адміністративно-правове забезпечення у сфері виробництва та обігу органічної продукції переважно здійснюється на підставі регламентів Європейського Парламенту.

Ключові слова: *адміністративно-правове забезпечення, виробництво, європейська спільнота, принципи органічної продукції.*

The relevance of the article is that the main vector of activity of each state – to provide the necessary living conditions for its people. The health and longevity of the nation depend on the protection of the environment, the preservation and reproduction of the quality and fertility of soils, the consumption of quality food, so almost the entire European community switches to the use of organic products. Ukrainian society, taking into account the experience of neigh boring countries, must develop and strictly adhere to the basic European principles of production and circulation of organic products. The purpose of the article is to investigate the administrative and legal support of organic production in Ukraine on the basis of the analysis of European legislation and to determine its main aspects. It was found that the legal basis for the development

© НОВАК Н.П. – доктор економічних наук, докторант (Науково-дослідний інститут публічного права)

of organic products in Slovakia is the Law "On Organic Farming in Slovakia". As in Poland, there is a National Action Plan for the Development of Organic Agriculture for the period up to 2020, where a special role is defined and aimed at maintaining the logo "eko poľnohospodárstvo". It is noted that organic farming is an environmentally friendly system that aims at a sustainable agro-ecosystem, which uses mainly local and renewable resources, environmentally friendly technologies and practices that minimize environmental damage. The system is understood as a single and living organism, an example of which is nature, with which the farmer harmoniously cooperates and respects its natural laws and boundaries. The article identifies the main international aspects of administrative and legal support of organic products, defined that the development of organic production in Poland, Slovakia and the Czech Republic, as well as Ukraine has a short history, but in all countries different approaches based on national priorities, but all have a common goal of preserving the environment, providing the necessary quality products to preserve the state gene pool. Administrative and legal support in the field of production and circulation of organic products, mainly on the basis of the Regulations of the European Parliament.

***Key words**: administrative and legal support, production, European community, principles of organic products.*

Вступ. Основний вектор діяльності кожної держави – забезпечити необхідні умови проживання свого народу. Від охорони довкілля, збереження й відтворення якості та родючості ґрунтів, уживання якісних продуктів харчування залежать здоров'я і довголіття нації, тому майже вся європейська спільнота переходить на вживання саме органічної продукції. Приєднуючись до Європейського Союзу, кожна держава бере на себе зобов'язання дотримуватися основних принципів виробництва та обігу органічної продукції.

Дослідження адміністративно-правового забезпечення виробництва і обігу органічної продукції в Україні проводили переважно науковці в економічній сфері, з адміністративного погляду вказане питання розглядалося у загальних аспектах, його досліджували такі вчені: В. Авер'янов, О. Андрійко, В. Андрушенко, М. Ануфрієв, В. Артиш, Г. Атаманчук, Ф. Бавеса, В. Бакуменко, Г. Баоуракіс, О. Бандурка, Р. Безус, А. Берлач, Н. Берлач, І. Білоткач, Ю. Битяк, В. Бондарь, Н. Борд, Н. Буга, Т. Брагіна, А. Васіна, А. Васильєв, Х. Віллер, В. Галунько, В. Гаращук, Д. Гутман, І. Голосніченко та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у тому, щоб на основі аналізу європейського законодавства дослідити адміністративно-правове забезпечення виробництва органічної продукції в Україні та визначити його основні аспекти.

Результати дослідження. Розглянемо розвиток органічної продукції найближчих сусідів України – Польщі, Словаччини та Чехії, з якими маємо спільні кордонні межі, схожі природно-кліматичні умови, ідентичну структуру земель.

Особливу увагу на розвиток органічного виробництва у Польщі було звернуто на початку 1980-х років. В Україні це питання стало розглядатися у 1990-х роках унаслідок попиту на органічні продукти на міжнародному ринку. У 1989 р. у Польщі зареєстровано асоціацію «Еколенд» як першу органічну неурядову громадську організацію, яка займалася сертифікацією органічної продукції. Велика хвиля зростання органічного руху була пов'язана зі вступом Польщі до ЄС та впровадженням субсидій органічним фермерам у рамках програм розвитку сільського господарства. У 2008 р. налічувалося близько 15 тис органічних господарств (майже 1% від загальної кількості аграрних підприємств), серед яких – 236 підприємств-переробників. Загальна площа сертифікованих органічних земель становила понад 314 тис га. За всю історію розвитку органічного руху було розроблено чимало шляхів збуту органічної продукції, наприклад: прямі продажі з поля, фермерські базари, супермаркети, спеціалізовані та Інтернет-магазини. Споживачі можуть дістати інформацію про органічні продукти з теле- та радіопрограм; студенти мають змогу вивчати органічне сільське господарство в окремих вишах [1]. Станом на 2017 р. Польща відносилася до 2–3-ї групи органічних господарств Європи за розміром угідь.

На ринку діє ще одне Польське товариство екологічного сільського господарства (PTRE). У 2004 р. Польща стала членом Європейського Союзу й отримала значні фінансові можливості для субсидування цього виду діяльності.

Досліджуючи досвід Польщі щодо розвитку органічного виробництва, В. Артиш зазначив, що динамічний розвиток органічного агровиробництва Польщі є взірцем реалізації концепції зрівноваженого розвитку сільського господарства, сільських територій та охорони довкілля. Нагромаджений позитивний досвід щодо ведення органічного сільського господарства Польщі становить науковий і практичний інтерес для використання його з метою екологізації вітчизняного агарного сектору, розвитку органічного агровиробництва в Україні [2].

За період 2003–2013 рр. кількість органічних ферм у Польщі зросла у понад 11 разів – із 2 286 у 2003 р. до майже 26,6 тис у 2013 р. У 2013 р. кількість органічних ферм становила 26 598, із них найбільша кількість органічних ферм була у таких воєводствах: Вармінсько-Мазурському (4 235), Західнопоморському (3 640) та Підляському (3 407). У 2017 р. їх було вже понад 20,3 тис [3]. Розвиток органічного виробництва здійснюється відповідно до Закону «Про екологічне сільське господарство», Правил екологічного виробництва, Постанови Ради ЄС № 834/2007 від 28 червня 2007 р. щодо екологічного виробництва та маркування екологічних продуктів, Регламенту Комісії ЄС № 1235/2008 від 8 грудня 2008 р. щодо заходів з імпорту екологічних продуктів із третіх країн, Регламенту Комісії ЄС № 889/2008 від 5 вересня 2008 р. з упровадження Постанови ЄС № 834/2007 стосовно екологічного виробництва та маркування екологічних продуктів та розпорядження міністра сільського господарства і розвитку села з національного бюджету.

Окрім того, урядом Польщі розроблено «Національну стратегію розвитку – 2020» та «Стратегію сталого розвитку сільських територій, сільського господарства та рибальства»; як правило, на чотири роки приймаються плани дій, наприклад «План дій щодо органічних продуктів харчування та сільського господарства у Польщі на 2011–2014 роки», «Рамковий план дій із продовольства та органічного землеробства у Польщі на 2014–2020 роки».

Аналогічний план приймався з 1999 по 2008 р., у якому зазначалося, що інспекція торговельної якості агропродовольчих товарів приймає заяви виробників, які хочуть розпочати виробництво екологічних товарів. Усі урядові сертифікаційні органи попередньо одержали акредитаційні сертифікати у Польському центрі акредитації й мають право здійснювати контроль екологічних господарств і підприємств із переробки екологічної продукції, а за необхідності позбавляти сертифікатів на право продовження господарської діяльності [4].

Як і Польща, незначну історію щодо розвитку та виробництва органічної продукції має Словаччина (з 1995 р.). Станом на 2017 р. Словаччина відносилася до п'ятої групи органічних господарств Європи за розміром угідь, де середній розмір органічного господарства перевищує 200 га. Більшість земельних угідь займають постійні пасовища.

Правовою основою розвитку органічної продукції є Закон «Про органічне землеробство у Словаччині». Як і у Польщі, діє Національний план дій розвитку екологічного сільського господарства на період до 2020 р., де особлива роль відводиться підтриманню логотипа eko poľnohospodárstvo. Зазначено, що органічне землеробство (ЕП) – це екологічно чиста система, яка націлена на стійку агроекосистему, яка використовує переважно місцеві та відновлювані ресурси, екологічно чисті технології та практики, що мінімізують екологічну шкоду. Система розуміється як єдиний і живий організм, прикладом якого є природа, з якою фермер гармонійно співпрацює та поважає її природні закони та межі. Людина є частиною природи, вона несе етичну та соціальну відповідальність за дбайливе використання ландшафту та його охорону. Окрім того, тут же закладено основні принципи, що стосуються органічної продукції [5].

Що стосується сертифікації (EPV), то її надає компанія Naturalis SK, s.r.o. з 2004 р., яка проводить перевірки та сертифікацію у операторів, які займаються виробництвом неперероблено сільськогосподарської продукції та живих тварин у EPV, сюди включено: рослинництво, включаючи збір дикорослих рослин та їх частин і вирощування грибів, та тваринництво, включаючи бджільництво; операторів, що займаються виробництвом органічної їжі, органічних кормів та комбікормів, біонасіння та вегетативного розмножувального матеріалу; упаковку, перефасовку та маркування продуктів у EPV; імпортерів та експортерів органічної продукції з третіх країн; торговців, дистриб'юторів та зберігачів продукції в EPV [6].

Слід зазначити, що всі виробники органічної продукції занесені до реєстру, за якими здійснюється державний контроль. Під час реклами обов'язково вказується, чи є перевіреним той чи інший оператор. Наприклад, ТОВ Vetter Slovakia spol знаходиться під реєстраційним номером SK-2006/415 і є у списку перевірених операторів (займається молочною продукцією).

Однак, як і в Україні, споживчий кошик місцевого населення незначний, тому особливої покупної спроможності органічної продукції немає. Окрім того, відсутня належна реклама саме цих продуктів.

Аналогічно з Польщею та Словаччиною розвивається сфера органічного виробництва й у Чехії (1990 р). У 2017 р. площа органічних сільськогосподарських земель становила 4%, або 1,7% від загальної кількості екоферм у ЄС (у 2004 р. республіка увійшла до Європейського Союзу).

Правовою основою розвитку органічного виробництва є Закон про екологічне сільське господарство, а з 2003 р. діє Національний план дій із розвитку екологічного сільського господарства, який прийнятий на 10 років. Існує, як і в Польщі, дві асоціації органічних фермерів – PROBIO та LIBERA. Виробництвом органічної продукції займаються 5 275 господарств.

Слід відзначити дуже жорсткий контроль над виробництвом органічної продукції, а також його маркуванням, який уважається одним із найефективніших у Європі.

У республіці діє чотири приватні сертифікаційні інспекції (КО), які здійснюють контроль на підставі державного контракту з Міністерством сільського господарства. Вони зобов'язані проводити перевірку кожного зареєстрованого екологічного підприємства не рідше одного разу на рік. Водночас вони зобов'язані провести ще одну випадкову перевірку принаймні 10% компаній, і 10% усіх перевірок повинні проходити у формі непередбаченої перевірки. Під час цих перевірок КО зобов'язані взяти контрольні зразки ґрунту, рослин, сировини та продуктів щонайменше у 5% підприємств із метою аналізу можливого використання несанкціонованих речовин. Якщо встановлюється порушення, такі особи підлягають штрафу.

Також такий контроль здійснює Центральний інститут сільськогосподарської інспекції та випробувань відповідно до Регламенту (ЄС) № 882/2004 Європейського Парламенту та Ради щодо офіційного контролю, що проводиться для забезпечення перевірки дотримання законодавства про корми та харчові продукти, правил охорони здоров'я та добробуту тварин. На органічних фермах зазвичай проводять випадкові перевірки правил органічного виробництва на основі результатів аналізу ризиків або на вимогу Міністерства сільського господарства.

Інспекція передусім перевіряє безпеку, якість та правильність маркування харчових продуктів, сировини для їх виробництва, сільськогосподарської продукції та тютюнових виробів. На підставі публічно-правової угоди з Міністерством сільського господарства воно контролює органічне виробництво в межах своїх повноважень, передбачених Законом № 110/1997 Coll. та відповідними нормативними актами [7]. Слід відзначити як недолік, що, як і у Словаччині, у Чехії відсутня достатня кількість реклами органічної продукції, тому обізнаність споживачів низька і, як наслідок, усередині держави незначний збут цих продуктів харчування. Що стосується реалізації органічних продуктів за межі держави, то республіка займає одне з лідируючих місць

Висновки. Отже, виходячи із вищевикладеного, бачимо, що розвиток органічного виробництва у Польщі, Словаччині та Чеській Республіці, як і в Україні, має невелику історію, але в усіх країнах різні підходи з урахуванням національних пріоритетів, однак усі мають спільну єдину мету – збереження екології, забезпечення необхідними якісними продуктами населення для збереження генофонду держави. Адміністративно-правове забезпечення у сфері виробництва та обігу органічної продукції переважно здійснюється на підставі регламентів Європейського Парламенту та внутрішніх законів та актів виконавчої влади. Українське суспільство з урахуванням досвіду сусідніх держав повинно розробити та чітко дотримуватися основних європейських принципів щодо виробництва та обігу органічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Польща: Золотий Хрест за органічний рух. URL: http://organic.ua/uk/component/content/article/16-world/321-polshha-zolotyj-hrest-za-organichny j-ruh.
2. Артиш В.І. Досвід Польщі щодо органічного виробництва та перспективи його розвитку в Україні. *Науковий вісник НУБіП України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес».* 2018. № 284. С. 182–188.
3. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi Ramowy Plan Działań dla Żywności i Rolnictwa Ekologicznego w Polsce na lata 2014 – 2020. Warszawa, 1 sierpnia 2014. 37 s.
4. Raport na temat stanu i tendencji rozwoju rolniztwa kologicznego w Polsce na lata 1999–2008. URL: www.wydawnictwo (дата звернення: 25.09.2020).
5. EKO Poľnohospodárstvo. URL: https://www.bioregal.sk/a/eko-polnohospodarstvo (дата звернення: 25.09.2020).
6. EKO BIO certifikát ekologického poľnohospodárstva. URL: https://www.frutree.sk/o-nas/kvalita/eko-bio.html (дата звернення: 25.09.2020).
7. Kontrolní systém EZ. URL: http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/kontrolni-system/.